

SIMON
ROZENDAAL

Halleluja, de korstmossen zijn helemaal terug

Met Pinksteren maakten we een wandeling op begraafplaats Crooswijk, Rotterdam. Gids Koos Leidelmeijer legde uit hoe de paardenkastanje aan zijn naam komt, hoe de tondelzwam een boom ziek maakt, wat het verschil is tussen een moeras- en watercipres, en waarom de Kaukasische vleugelnoot zijn favoriet is.

Opnieuw drong tot me door wat een wonder van Moeder Natuur de boom is. Een flink exemplaar pompt dagelijks honderden liters water uit de bodem naar boven en wasemt koele druppeltjes uit, via huidmondjes aan de onderkant van de bladeren. Na de uitleg van Leidelmeijer – een vriendelijke, beschaafde bomenkenner met Indische wortels – ben ik nog sterker overtuigd dat Nederland meer bomen moet planten. Niet een beetje meer (we hebben per hoofd van de bevolking zo'n beetje de minste bomen van Europa), maar veel meer.

U denkt wellicht: wat doet zo'n verstokte vooruitgangsoptimist op een begraafplaats? Welnu, op een kerkhof kun je optimisme tanken. Het feit alleen al dat wij als enige diersoort onze doden begraven. En dat sinds mensenheugenis, hè?

In de Shanidar-grot in Irak (de beroemde Neanderthaler-begraafplaats) lag naast één skelet resten van bloemen. Een ander had ernstige verwondingen waardoor hij eigenlijk jong had moeten sterven, maar bereikte toch een hoge leeftijd. Dat geeft aan dat kinderen en burens 50.000 jaar geleden al voor hun geliefden zorgden en het betreunden als ze er niet meer waren – ook die zogenaamd brute Neanderthalers.

Wat is begraafplaats Crooswijk trouwens wonder-schoon! Niet alleen de bomen, ook het deels houten hek bij de oude ingang (aan de Rotte). Het meest onder de indruk was ik van het grafmonument Moeder en kind van Hendrik Chabot. Zandsteen, 1928, een moeder met krachtig en prachtig gezicht beschermt het kwetsbare lijf van haar zoontje met haar hand en hij op zijn beurt heeft zijn handje op de hare gelegd.

Het monument is overwoekerd door mossen en korstmossen. Dat maakt het ook in overdrachtelijke zin mooi: ook korstmossen geven vertrouwen in de toekomst.

Korstmossen zijn als kanaries in de kolenmijn. Ze zijn gevoelig voor luchtkwaliteit en dan vooral het toxische zwaveldioxide (SO₂). Ook biologisch zijn ze fascinerend, want een samenwerking van twee verschillende levensvormen, schimmels en algen. Halverwege de twintigste eeuw waren ze bijna uitgestorven bij ons. In Amsterdam ('een korstmossenwoestijn') waren ze zelfs geheel verdwenen, schreef korstmossenkenner Henk Timmerman in 2014 in natuurbld *Tussen Duin & Dijk*.

Vanaf 1960 begon de luchtkwaliteit te verbeteren. 'Tussen 1960 en 1975 daalde de SO₂-belasting met maar liefst 80 procent. Toch was de lucht nog lang niet schoon genoeg voor korstmossen.' Na 1975 zette de verbetering evenwel door en vanaf 1990 was de lucht weer zo schoon dat allerlei korstmossen terugkwamen, waaronder soorten die op de Rode Lijst van bedreigde soorten stonden. 'De SO₂-belasting in een stad als Amsterdam is sinds 1960 met 99 procent afgenomen.'

Zelfs exotische korstmossen komen op onze schone lucht af. Op de nieuwsbrief *Nature Today*, opgesteld door Nederlandse ecologen die eigenlijk niets liever doen dan continu mopperen over de door stikstof afnemende biodiversiteit, werd zonneklepjesmos verwelkomd – een soort die in 2014 voor het eerst is waargenomen en zich sindsdien over het land verspreidt. Deels omdat het warmer wordt, maar ook omdat 'de luchtkwaliteit de afgelopen decennia is verbeterd'.

Deze korstmos doet het vooral goed in steden die zeventig jaar geleden nog 'korstmossenwoestijnen' waren. 'De vestiging en zelfs het goed gedijen van korstmossen zoals zonneklepjesmos past in een bredere trend waarin het stadsmilieu ten opzichte van vroeger veel schoner is geworden.'

Mocht u niet zo gesteld zijn op dodenakkers, korstmossen zijn overal. Op elke boom, elke oude steen, op vensterbanken, zelfs op het trottoir zitten tegenwoordig weer gele, grijze, witte en groene rozetjes van een paar centimeter groot. Dat zijn ze. En als u goed luistert, hoort u ze fluisteren: hoera, de lucht is weer schoon. **EW**

'Het goed gedijen van het zonneklepjesmos geeft aan dat het stadsmilieu veel schoner is'